

Motion till riksdagen 2025/26:4123

av Daniel Riazat m.fl. (-)

med anledning av prop. 2025/26:217 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2025/26:217 Ett utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar.

Motivering

Regeringen motiverar förslaget om utökat straffrättsligt tjänstemannaansvar med behovet av att stärka skyddet mot korruption och maktmissbruk i offentlig verksamhet. Välfärds-korruption och oegentligheter ska bekämpas kraftfullt. Det är en viktig utgångspunkt, om det var deras egentliga intention. Detta förslag riskerar dock att bli otydligt och kommer definitivt att missa målet.

Problemen med välfärds-korruption är i stor utsträckning kopplade till systemfel såsom politiska beslut om privatiseringar av stora delar av svensk välfärd och vardagliga samhällsfunktioner – inte en brist på straffrättsliga verktyg riktade mot enskilda tjänstemän.

Att utöka det individuella straffansvaret för tjänstemän riskerar därför att bli en symbolåtgärd, snarare än en effektiv reform mot korruption som i grunden har skapats av politiker med intressen i den finansiella makten.

Bristande fokus på verkliga strukturella problem

Ett av de mest allvarliga problemen i svensk offentlig sektor är utförsäljning av offentliga tillgångar till underpris, världens mest extrema privatisering av välfärden och bristande kontroll vid upphandlingar. Här har majoriteten av landets parlamentariska partier delaktighet i det system som främjat korruption och svängdörrar mellan politiken och privata företag och lobbyorganisationer. Den aktuella propositionen adresserar inte dessa strukturella problem på riktigt.

I stället riktas fokus mot enskilda tjänstemän, trots att många av de mest omfattande ekonomiska skadorna har sin grund i politiska beslut och systemnivå.

Detta riskerar att flytta ansvar från beslutsfattare till enskilda handläggare.

Risk för att lagstiftningen används för fel syften

Propositionen innebär att ett nytt brott – ”missbruk av offentlig ställning” – införs, där uppsåtligt agerande i strid med lag kan leda till straff. Självklart ska det inte vara acceptabelt med missbruk av offentlig ställning, men även om regeringen framhåller att det gäller uppsåtliga överträdelser, finns en risk att lagstiftningen i praktiken används för att sätta press på tjänstemän att strikt följa politiskt beslutade regelverk – även när dessa är etiskt problematiska och ovetenskapliga. Dessa lagförslag bör därför ses i relation till lagar som rör migration, kontroll och rapporteringsskyldigheter. Det får aldrig bli straffbart att agera utifrån humanism, yrkesetik och medmänsklighet.

Otillräckligt skydd mot diskriminering och rasism

Det finns väl dokumenterade problem med diskriminering och ojämlikt bemötande inom offentliga institutioner. Den föreslagna lagstiftningen tar dock inte sikte på att motverka dessa problem. I stället finns en risk att den används selektivt och därmed förstärker redan existerande ojämlikheter.

Åtgärder mot rasism och diskriminering kräver andra verktyg: utbildning, tillsyn, rättssäker uppföljning och ett starkt arbetsrättsligt skydd.

Risk för tystnadskultur i offentlig sektor

Ett utökat straffrättsligt ansvar innebär betydande risker för arbetsmiljön i offentlig sektor. Om tjänstemän upplever att de riskerar straffrättsliga konsekvenser kan det leda till

- att färre vågar fatta självständiga beslut
- att färre vågar påtala problem och missförhållanden
- att överdriven försiktighet präglar verksamheten
- att viktiga beslut fördröjs.

Detta riskerar i sin tur att försämra effektiviteten och kvaliteten i offentlig verksamhet.

Försämrade möjligheter till rekrytering

Offentlig sektor står redan inför stora rekryteringsutmaningar.

Att ytterligare öka det personliga risktagandet för tjänstemän riskerar att

- göra yrken inom offentlig sektor mindre attraktiva
- försvåra kompetensförsörjningen
- leda till att erfarna medarbetare lämnar.

Detta är särskilt allvarligt inom välfärdsyrken där behovet av kompetens redan är stort.

Sammanfattning

Det är nödvändigt att bekämpa korrupktion och maktmissbruk i offentlig sektor.

Den aktuella propositionen riskerar dock att

- missa de verkliga strukturella problemen
- flytta ansvar från systemnivå till individnivå
- skapa en tystnadskultur
- försämra arbetsmiljön och rekryteringen
- i praktiken användas för att pressa tjänstemän att följa även etiskt problematiska regelverk.

Mot denna bakgrund bör riksdagen avslå propositionen.

Daniel Riazat (-)

Lorena Delgado Varas (-)

Malcolm Momodou Jallow (-)